

Дячкін Олександр Петрович –
заступник начальника Лінійного управління
– начальник слідчого відділу на
Придніпровській залізниці УМВС України
на транспорті

Відповідальність за посягання на електричні мережі та кабельні лінії зв'язку згідно з Кримінальним кодексом України: питання вдосконалення кримінального законодавства

У статті розглянуто проблемні питання кримінальної відповідальності за посягання на електричні мережі та кабельні лінії зв'язку, показано суперечливість низки законодавчих положень і запропоновано шляхи вдосконалення кримінального законодавства.

Згідно з Кримінальним кодексом України відповідальність за посягання на електричні мережі, кабельні лінії зв'язку та їх обладнання передбачається у трьох статтях КК України, а саме: ст. 188 “Викрадення шляхом демонтажу та іншим засобом електричних мереж кабельних ліній зв'язку та їх обладнання”, ст. 194 “Умисне пошкодження об'єктів електроенергетики”, ст. 360 “Умисне пошкодження ліній зв'язку” [1].

Вітчизняний законодавець, виділивши електричні мережі, кабельні лінії зв'язку в якості окремих предметів кримінально правової охорони, спробував у такий спосіб посилити їх правовий захист. Але, незважаючи на введення до Кримінального кодексу норм, які встановлюють відповідальність за посягання на об'єкти забезпечення електричною енергією та зв'язком, існування в КК України вказаних статей (188, 194, 360 КК) викликає велику кількість запитань та суперечливих суджень щодо їх змісту, кваліфікації і розмежування між собою та відмежування від суміжних складів злочинів.

Розташування цих статей в КК України демонструє суперечливість кримінального законодавства, оскільки статті 188 та 194 КК України розташовані у Розділі VI “Злочини проти власності”, а стаття 360 КК України – у Розділі XV КК “Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян”, тобто з позиції законодавця виходить, що посягаючи на однакові предмети однаковим способом здійснюється порушення різних об'єктів кримінально-правової охорони. Такий стан у кримінальному законодавстві є суперечливим та науково необґрунтованим, що, безумовно, викликає суперечки відносно того, а що не є дійсним об'єктом посягання при вчиненні вказаних злочинів і яким чином це повинно бути передбачене у кримінальному законодавстві.

Так, конструкція частини третьої ст. 188 КК України та примітки до неї утворюють кримінально-правову норму, до якій такі об'єкти кримінально-правової охорони, як життя людини, нормальна робота електричних мереж, кабельних ліній зв'язку, промислових підприємств, органів державної влади, державних установ, лікарських закладів, правоохоронних органів, частин пожежної охорони, збройних сил, функціонування залізничного, морського, річкового, автомобільного транспорту та електротранспорту виступають безпосередніми додатковими об'єктами, тобто

другорядними після основного безпосереднього об'єкта, яким, за задумкою законодавця, виступає власність.

Але ця конструкція здається недостатньо виправданою, бо за своєю значущістю життя людини та громадська безпека, а саме остання в літературі визнається безпосереднім додатковим об'єктом злочину за ст. 188 КК України, навряд чи є менш цінними, ніж власність, яка виступає основним об'єктом. При цьому і сама власність, як об'єкт кримінально-правової охорони, належним чином статтею 188 КК України не захищена, оскільки конструкція цієї статті породжує суперечливі судження відносно того, що тут слід розуміти під поняттям "викрадення". Це дає підстави для висновку, що ст. 188 КК України у її чинній редакції не може належним чином захищати не тільки додаткові безпосередні об'єкти, а й власність, яка повинна визнаватися основним безпосереднім об'єктом злочину за цією статтею.

Розглядаючи питання визначення об'єкту злочину за ст. 188 КК України, можна дійти висновку, що саме громадська безпека, якій може створюватися загроза або заподіюватися шкода, фактично виступає основним безпосереднім об'єктом у разі посягання на електричні мережі, кабельні лінії зв'язку та їх обладнання, пов'язаного з їх пошкодженням шляхом демонтажу. Тому, знаходження норми, що встановлює кримінальну відповідальність за фактичне знищення або пошкодження об'єктів життєзабезпечення – електричних мереж або кабельних ліній зв'язку, які передують крадіжці чи грабежу, у розділі VI "Злочини проти власності" не відповідає його родовому об'єкту. У зв'язку з цим цілком вірним вважаються дані пропозиції в науці кримінального права, згідно з якими пропонується статтю 188 КК України як недосконалу, зайву і штучно створену кон'юнктуру норму, виключити з Кримінального кодексу України [2, с. 7, 15].

По суті, при вчиненні корисливих посягань на електричні мережі, кабельні лінії зв'язку та їх обладнання, вчинювані шляхом демонтажу та з метою заволодіння, маємо ідеальну сукупність двох видів злочинних діянь, які одночасно посягають на власність: це умисне знищення або пошкодження чужого майна та протиправне, корисливе заволодіння ним. Відповідальність за них охоплюється ознаками ст.ст. 194 та 360 КК України і в залежності від способу заволодіння чужим майном – статтями 185–187, 189–191 КК України. Крім того, вказані злочини, в першу чергу, посягають і на громадську безпеку. У разі ж відсутності у винної особи при посяганні на електричні мережі, кабельні лінії зв'язку та їх обладнання корисливого мотиву, таке посягання слід розглядати виключно як злочини проти громадської безпеки, відповідальність за які необхідно передбачити шляхом створення відповідних норм у Розділі IX "Злочини проти громадської безпеки" замість статей 188, 194 та 360 КК України, які пропонуємо виключити із Кримінального кодексу України.

У зв'язку з тим, що складові частини та обладнання електричних мереж та кабельних ліній зв'язку, як правило, не є забороненими для обігу предметами або такими щодо яких встановлено обмеження обігу, а сама зброя, наркотичні засоби та ін., вважаємо за недоцільне створення спеціальної норми, яка б встановлювала кримінальну відповідальність за корисливі посягання на вказані предмети, оскільки всі випадки корисливих посягань на електричні мережі, кабельні лінії зв'язку та їх обладнання можливо та доцільно кваліфікувати за сукупністю з традиційними складами злочинів, що розташовані у Розділі VI "Злочини проти власності" та відрізняються досконалістю й точністю (ст.ст. 185–187, 189–191 КК України) на відміну від ст. 188 КК України, яка є суперечливою.

Умисне знищення або пошкодження об'єктів електроенергетики, підпадає під ознаки ст. 194 КК України, у тому числі й у разі спричинення особливо тяжких наслідків, передбачених частиною 3 ст. 188 КК України. Однак, враховуючи специфічний характер вказаного майна та найважливіший безпосередній об'єкт, на

який здійснюється посягання, доцільним було б встановлення кримінальної відповідальності за такі дії також у спеціальній нормі розділу IX “Злочини проти громадської безпеки”.

Умисне знищення або пошкодження кабельних ліній зв'язку або споруд чи обладнання підпадають під кваліфікацію за ст. 360 КК України, у якій передбачувану ознаку – спричинення тимчасового припинення зв'язку, слід виключити, передбачивши достатнім, у зв'язку з підвищеною суспільною небезпечністю самого діяння, настання наслідку у вигляді пошкодження, знищення у будь-який спосіб, у тому числі і демонтажем кабельної лінії зв'язку або її обладнання.

При цьому немає ніякого сенсу передбачати в окремих статтях КК України відповідальність за посягання на об'єкти електроенергетики (1941 КК України) і кабельні лінії зв'язку (ст. 360 КК України) і це переконливо підтверджується ознаками ст. 188 КК України, яка встановлює однакову відповідальність за викрадення шляхом демонтажу як електричних мереж, так і кабельних ліній зв'язку та їх обладнання.

Крім того, статті 1941 і 360 КК України у тому вигляді, в якому вони існують сьогодні, не можуть повною мірою відповідати вимогам всебічного захисту об'єкта кримінально-правової охорони від злочинних посягань і потребують удосконалення. Слід передбачити кримінальну відповідальність за знищення або пошкодження об'єктів електроенергетики та кабельних ліній зв'язку, вчинюваних як умисно, так і з необережності. У разі ж необережного пошкодження або знищення об'єктів електроенергетики та кабельних ліній зв'язку, яке спричинило переривання енергопостачання або зв'язку, такі дії слід віднести до злочинних, додатково передбачивши кваліфікований склад, ознакою якого є настання тяжких наслідків, до яких слід віднести наслідки, передбачені у примітці до ст. 188 КК України.

Умисні дії з пошкодження або знищення об'єктів електроенергетики чи кабельних ліній зв'язку слід віднести до кримінально-караних діянь незалежно від того, чи спричинили вони перерву в забезпеченні споживачів електричною енергією або зв'язком, передбачивши їх наслідком пошкодження, знищення, демонтажем самої електричної мережі чи кабельної лінії або їх обладнання. В такому разі буде передбачена можливість встановлення кримінальної відповідальності й за пошкодження чи знищення цих об'єктів, які тимчасово не працюють або є резервними, а також тих, що будуються або відновлюються.

Доцільним було б створення у складі такої норми декількох частин, які б містили кваліфікований та особливо кваліфікований склади вказаного виду злочинів. Наприклад, до кваліфікованого складу можна було б віднести такі дії за ознаками їх вчинення групою осіб або заподіяння шкоди у великих розмірах, або які створили загрозу настання особливо тяжких наслідків. Як особливо кваліфікований склад злочину, доцільно було б передбачити вчинення вказаних дій організованою групою чи злочинною організацією, а також у разі спричинення ними матеріальної шкоди в особливо великих розмірах або інших тяжких наслідків у вигляді спричинення смерті людині та інших, наприклад, таких як передбачаються у примітці до ст. 188 КК України.

На підставі викладеного здається обґрунтованою пропозиція щодо доповнення Розділу IX КК України спеціальними нормами, які б встановлювали кримінальну відповідальність за вчинені умисно або з необережності знищення чи пошкодження об'єктів виробництва та транспортування електричної енергії. Такі норми, з урахуванням співпадання об'єкта та подібності предмета злочину, загальних рис ознак об'єктивної сторони, а також з метою уникнення необґрунтованого розширення кількості статей у Кримінальному кодексі, доцільно було б викласти у двох статтях у редакції, яка б передбачала відповідальність як за посягання на об'єкти електроенергетики, так і на об'єкти забезпечення кабельним зв'язком. Одна

стаття має передбачати відповідальність за умисні дії, а інша – за заподіяння шкідливих наслідків з необережності. Ці норми повинні виступати спеціальними нормами по відношенню до ст.ст. 194 та 196 КК України і пропонуються у такій редакції:

Стаття 2611 Умисне знищення або пошкодження об'єктів забезпечення електричною енергією або електричним зв'язком

1. Умисне знищення або пошкодження електрогенеруючих установок або електричних мереж, передавачів електрозв'язку, кабельних ліній зв'язку, а також споруд, обладнання, що входять до їх складу, –

карається штрафом від 100 до 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.

2. Ті самі дії, якщо вони були вчинені за попередньою змовою групою осіб або спричинили переривання постачання електричної енергії чи зв'язку, або шкоду у великих розмірах, або створили загрозу настання тяжких наслідків, –

караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

3. Ті самі дії, вчинені організованою групою, або які завдали шкоди в особливо великих розмірах або спричинили інші тяжкі наслідки, –

караються позбавленням волі на строк від семи до п'ятнадцяти років.

Примітка. Діями, що спричинили особливо тяжкі наслідки, у статтях 2611, 2612 вважаються дії, якщо вони спричинили смерть людини або перерву в забезпеченні споживачів електричною енергією чи послугами електрозв'язку, внаслідок якої була припинена робота промислових підприємств або порушене нормальне функціонування органів влади, державних установ, лікарських закладів, правоохоронних органів, частин пожежної охорони, збройних сил або порушено нормальне функціонування залізничного, морського, річкового, повітряного, автомобільного чи електричного транспорту.

Стаття 2612 Необережне знищення або пошкодження об'єктів забезпечення електричною енергією або електричним зв'язком

1. Необережне знищення або пошкодження електрогенеруючих установок або електричних мереж, передавачів електрозв'язку, кабельних ліній зв'язку, а також споруд, обладнання, що входять до їх складу, якщо воно спричинило переривання електропостачання або зв'язку, –

карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років.

2. Ті самі дії, якщо вони завдали шкоди в особливо великих розмірах або спричинили смерть людини або настання інших тяжких наслідків, –

караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк до п'яти років.

Прийняття запропонованих статей з одночасним виключенням із Кримінального кодексу України статей 188, 194 та 360 допомогло б вирішити цілу низку проблемних питань. По-перше, це забезпечення охорони вказаних об'єктів спеціальними нормами, які одночасно ліквідують прогалини у кримінальному законодавстві України і встановлюють за такі злочини суворіші покарання, ніж за аналогічні діяння у статтях про злочини проти власності, що значно підвищує їхній статус у свідомості людини та суспільства в цілому. По-друге, – дозволить відмежовувати корисливі дії, пов'язані з оберненням винною особою майна, що є складовими частинами об'єктів забезпечення електроенергією та електрозв'язком, на свою або інших осіб користь від дій, що не мають корисливої спрямованості й полягають у знищенні або пошкодженні такого майна, і які, у своїй більшості, утворюють ідеальну сукупність злочинів. У разі ж посягання на вказані об'єкти за відсутності складу злочину проти власності такі дії будуть утворювати склад

окремого злочину проти громадської безпеки, відповідальність за який є більш суворою, ніж за суміжний злочин проти власності. По-третє, – це дозволить забезпечити всебічну охорону не тільки електричних мереж, кабельних ліній зв'язку та їх обладнання, а й джерел електричної енергії, тобто електростанцій, електрогенераторів тощо, передавачів сигналів електрозв'язку та об'єктів, що є споживачами електроенергії та приймачі сигналів електрозв'язку. По-четверте, – віднесення некорисливих посягань на вказані об'єкти до злочинів проти громадської безпеки виправить помилку, пов'язану з включенням ст. 194¹ КК України у Розділ VI КК України, ст. 360 КК України у розділ XV та штучним змішуванням різних об'єктів у ст. 188 КК України, що у свою чергу, породило низку проблемних питань, пов'язаних з кваліфікацією посягань на об'єкти забезпечення електричною енергією та зв'язком і їх відмежування від суміжних злочинів. По-п'яте, – у разі корисливих посягань на електричні мережі, кабельні лінії зв'язку та їх обладнання дії кваліфікуватимуться за сукупністю з цими традиційними складами корисливих злочинів, які передбачені у Розділі VI КК України “Злочини проти власності”, що дозволить уникнути тих протиріч, що мають місце у зв'язку з існуванням у Розділі VI КК України штучно створеної статті 188 КК України.

Список використаних джерел

1. *Кримінальний кодекс України*: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341–14. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25 – 26. – Ст.1312.
2. *Кундеус В.Г.* Кримінально-правова характеристика викрадення: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2004. – 19 с.

The article is devoted to the problems of the criminal liability for the encroachment on the electrical networks and cable communication lines. The author shows to the inconsistency of a number of the legislative regulations and offers the ways of the criminal legislation improvement.